

Het braakleggen van bouwland

Jules Philippona

Braakland bij Groenendaal in Nationaal Park Veluwezoom (Gld.), juli 2004.

Foto: J. Philippona.

In perioden met overschotten van landbouwprodukten bestaat de kans dat een deel van de gronden wordt braak gelegd. Dat gebeurde bijvoorbeeld aan het eind van de twintigste eeuw. Daarvan heeft de natuur geprofiteerd. Op braakliggende bodems werd de vegetatie gevarieerder, namen de ongewervelden (vooral insecten) sterk toe en al spoedig was dat ook het geval met zoogdieren zoals muizen, gevolgd door een aantal soorten vogels. Een bekend voorbeeld is de toename van de Grauwe Kiekendief in het noordoosten van de provincie Groningen. Braakland werd voor deze soort in de eerste plaats van belang als voedsel terrein (Visser 2002). Voor de Veldleeuwerik bleken akkers en graslanden die braakgelegd werden, vooral geschikt als broedhabitat (Van 't Hoff 2002), maar dergelijke terreinen zijn in de winter ook van belang door de rijkdom aan zaden (Buiter 2006).

Een gouden toekomst

De tijd van de landbouwoverschotten voorspelde een gouden toekomst voor een aantal vogelsoorten, maar dat bleek toch een vergissing te zijn, want ruim vijftien jaar later steeg de vraag naar granen. De verplichte braaklegging, die in de Europese Unie sinds 1992 had gegolden, moest ongedaan worden gemaakt. De financiële compensatie voor het braak laten liggen van land verdween en de landbouwers profiteerden snel van de stijgende graanprijzen (Dijksterhuis 2008). Daarmee verdween dus een groot deel van de tijdelijke braaklegging. De vraag is welke mogelijkheden er zijn voor permanente braaklegging. Daarvoor bestaan zeker kansen. Natuurmonumenten heeft bijvoorbeeld in het Nationaal Park Veluwezoom en in het Planken Wambuis

sinds de jaren negentig van de vorige eeuw enige stukken bouwland braak laten liggen. Voor de Veldleeuwerik waren de mogelijkheden verrassend gunstig. Als voorbeeld de gang van zaken op Groenendaal, onderdeel van de Veluwezoom. In 1995 begon het braakleggen. In 1990 – toen het bouwland nog bestond – werden daar op ruim vijftien hectare totaal zestien territoria van de Veldleeuwerik vastgesteld, voor een bouwland overigens een mooi aantal (Kwint 1994). In de periode 2003-'07 bezocht ik Groenendaal geregeld. Op acht data werd het aantal territoria aan de hand van zingende vogels geteld. Het gemiddelde aantal zangers was veertig. Op 11 juni 2007 werden er zelfs vijftenzestig zingende Veldleeuweriken gehoord, een uitzonderlijk groot aantal. Hoge dichtheden

Het Mosselsche Veld in Planken Wambuis (Gld.), juli 2004.

Foto: J. Philippona.

van de Veldleeuwerik komen op braakliggend land regelmatig voor, hetgeen blijkt uit de gegevens die Donald (2004) vermeldt voor Engeland.

Mogelijkheden

Op Groenendaal zingen Veldleeuweriken midden juli nog intensief en op 16 juli 2007 werd een nest gevonden met vier eieren. Waarschijnlijk was een aantal paren van de Veldleeuwerik toen bezig met een derde broedsel. Voor het handhaven van een stabiele populatie zijn minstens twee of zelfs drie broedpogingen

een noodzaak, omdat de Veldleeuwerik als bodembroeder te maken heeft met intensieve predatie. Donald (2004) gaat daar uitvoerig op in. De gunstige situatie op braakliggend terrein compenseert enigszins de verliezen die de Veldleeuwerik heeft geleden in intensief bewerkt agrarisch gebied, maar dat effect blijft beperkt. Dat komt omdat de totale oppervlakte naar verhouding klein blijft. Het zou in verband daarmee een mogelijkheid kunnen zijn als er in beschermde natuurgebieden meer terreinen braakgelegd worden. Te denken valt aan complexen die nu nog begroeid zijn met eenvormig, aangeplant naaldbos. Ook voor een aantal agrarische natuurverenigingen kan het braakleggen mogelijkheden bieden.

Op of rondom braakliggend land komen ook andere soorten vogels voor. Op Groenendaal broedt de Graspieper, weliswaar heel wat minder dan de Veldleeuwerik, maar het gaat toch zeker om circa tien paar. In de bosranden eromheen met Grove Dennen en Berken, zijn het twee soorten met het woord 'boom' in de naam: Boomleeuwerik en Boompieper. Nauwkeurige tellingen van de twee eminente zangers heb ik hier niet gedaan. Een grote bijzonderheid was in 2007 de

Akkervogelsymposium in Lelystad

Sinds bekend is dat ze het op bouwland soms net zo slecht maken als in weidegebieden krijgen akkervogels steeds meer aandacht. Het was dan ook een prachtig initiatief van Vogelbescherming Nederland mensen bij elkaar te roepen om de problemen op een rij te laten zetten. Dat gebeurde op 24 april 2009. De provincie Flevoland verleende gastvrijheid en stelde de grote vergaderzaal in het Provinciehuis beschikbaar. Op deze dag kwamen biologische, economische en politieke zaken ter sprake. Ondanks moeilijkheden van diverse aard (denk aan minder kans op braaklegging van bouwland) is er voldoende hoop voor de toekomst. Over inhoud en resultaten van het symposium zullen we zeker meer horen.

Kwartel. Op drie data werden er minstens twee en waarschijnlijk zelfs drie gehoord. En dat gebeurde op klaarlichte dag. De vegetatie op Groenendaal heeft zich spontaan ontwikkeld. Er zijn geen kruiden ingezaaid. In de zomer is het veld geel gekleurd door de uitbundige bloei van het Jacobskruiskruid. Dat levert een schitterend landschap op, dat herinneringen oproept aan schilderijen van Franse impressionisten. Jacobskruiskruid is een giftige soort die vooral in gedroogde toestand (in veevoer) riskant is voor paarden en runderen (Smittenberg 2005). Verder bestaat de vegetatie van Groenendaal uit mossen, lage grassen en vele soorten kruiden. Er zijn talloze kleine open zandige plekken ontstaan door het wroeten van Wilde Zwijnen en de activiteiten van de Schotse Hooglanders. Over het voedsel van de Veldleeuwerik, dat voornamelijk in het gebied zelf gezocht wordt, zijn geen gegevens bekend. Sporadisch is waargenomen dat enige vogels wegvlogen in de richting van een bouwland, kennelijk om daar voedsel te gaan zoeken.

■ J. Philippona, Het Eiland 9, 7321 NV Warnsveld, (0575) 52 42 86.

LITERATUUR:

Buiter, R. (2006): Hamsterreservaat wordt akkervogelparadijs. Vogelnieuws: 16.

Donald, P.F. (2004): The Skylark. T. & A.D. Poyser, London.

Dijksterhuis, K. (2008): Grauwe Kieken in het riet. NRC Handelsblad, 5-6 januari: 16-17.

Hoff, J. van 't (2002): Veldleeuwerik *Alauda arvensis* pag. 312-313 in: Sovon Vogelonderzoek

Nederland (2002): Atlas van de Nederlandse broedvogels. 1998-2000.

Kwint, N.D. (1994): De betekenis van het Nationaal Park Veluwezoom voor vogels. Sovon/Vogelwerkgroep Arnhem, NM-inventarisatierapport.

Smittenberg, J. (2005): Jacobskruiskruid: Waardevolle plant of sluipmoordenaar? Natura, 2005 (2): 48-51.

Visser, E.G. (2002): Grauwe Kiekendief. *Circus pygargus* pp. 158-159 in Sovon Vogelonderzoek

Nederland (2002): Atlas van de Nederlandse broedvogels. 1998-2000.

Beheer

Braak leggen zal gepaard moeten gaan met zekere vormen van beheer. Groenendaal wordt begraasd door Schotse Hooglanders. Als dat niet gebeurde, zou de successie voortschrijden en boomgroei vermoedelijk een kans krijgen. Hetzelfde geldt voor de braakliggende terreinen in het Planken Wambuis, waar de begrazing door paarden geschied. Zonder begrazing zou er na het broedseizoen gemaaid kunnen worden. Een combinatie van beide is ook mogelijk. De economische opbrengst van braakland zal klein zijn. Eventuele begrazing moet voor grondbroeders als Veldleeuwerik en Graspieper extensief blijven.

Dankwoord

Dank aan A. ten Hoedt en H.J. Hofman van Natuurmonumenten, voor het verlenen van vergunningen voor onderzoek op Groenendaal en enige terreinen in het Planken Wambuis.

Veldleeuwerik.
Foto: W. Weenink.

